

Дичка Н. И., Лазебная Е. А. Учебный курс для обучения англоязычной профессионально ориентированной письменной речи студентов IT-специальностей.

В статье рассматриваются сочетание традиционного и дистанционного режимов обучения по иностранному языку для студентов завершающего этапа обучения IT-специальностей. Определяется целесообразность привлечения элементов дистанционного обучения (ДО) в учебный процесс и обосновываются преимущества такого обучения перед традиционным. Также рассмотрен учебный курс "Software Requirements Specification (SRS) Development" как средство обучения англоязычной профессионально ориентированной письменной речи студентов IT-специальностей, разработанный на платформе Moodle. Курс позволяет сформировать навыки письменной речи (орфографические и пунктуационные, лексические, грамматические, понимание и применение средств межфразовой коммуникации), а также улучшить умения (композиционно и стилистически правильно строить и оформлять спецификацию требований к программному обеспечению (ПО), писать основную часть спецификации, редактировать ее).

Ключевые слова: профессионально ориентированное обучение, англоязычное письменная речь, студенты IT-специальностей, учебный курс "SRS Development", элементы ДО.

DYCHKA N. I., LAZEBNA O. A. A training course for the teaching of English for Specific Purposes writing students of IT specialties.

The article deals with the combination of traditional and distance learning models while teaching foreign language students of the final stage of IT training. The expediency of involving the elements of distance learning in the learning process is determined and the advantages of such training to the traditional one are substantiated. Also, the "Software Requirements Specification (SRS) Development" course is considered as a means of teaching ESP writing students of IT specialties, developed on the platform of Moodle. The course allows to improve spelling, punctuation, lexical, grammatical skills, understanding and use of interfacial communication. It helps students to acquire writing skills (compositionally and stylistically correctly structure the software requirements specification, write the main part of the specification, edit it).

Keywords: professionally-oriented teaching, ESP writing, students of IT specialties, training course "SRS Development", elements of distance learning.

УДК 378.02: 811

Дудолодова О. В.

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Стаття присвячена розгляду поняття автономії як особливого конструкту у процесі вивчення іноземної мови. Уточнюється зміст поняття "навчальна автономія", яке конструється з точки зору процесу прийняття самостійних рішень студентом. Навчальна автономія як ставлення студента до предмету, що вивчається, дозволяє сформувати новий тип особистості, здатної отримувати будь-які необхідні знання, приймати адекватні рішення та спрямовувати навчальний процес на усіх рівнях. Такий підхід сприяє досягненню кінцевої мети іншомовної освіти – формуванню незалежної особистості, яка зможе виступати повноправним учасником широкого освітнього процесу, а також міжкультурної комунікації,

що відбувається у різноманітних соціокультурних контекстах. Наголошується важливість відповідального ставлення студента до предмету, який вивчається, у процесі формуванні комунікативної компетентності, що в умовах неперервної освіти протягом життя може виступати основою саморозвитку особистості.

Ключові слова: автономія, автономне навчання, відповідальність, вnz, іншомовна освіта, навчальна діяльність, професійна компетентність, самостійна робота.

У сучасному інформаційному суспільстві постійно зростає обсяг знань, необхідних майбутньому спеціалістові в його професії, що знижує ефективність їх засвоєння під час навчання у ВНЗ. Окрім цього, невпинне розширення існуючих галузей знань та поява нових обумовлює необхідність перегляду методів підготовки або перепідготовки кваліфікованих фахівців, здатних швидко переорієнтуватися та адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Переосмислення принципів іншомовної освіти пріоритизує важливість розвитку здатності до самостійного навчання. Таким чином, навчальний автономний процес є перспективним напрямом іншомовної освіти. Особливої **актуальності** це питання набуває в контексті зменшення кількості годин аудиторної роботи студентів у вищих навчальних закладах України.

Проблемою автономії та автономності в освіті займалися Н. Гальскова, Н. Коряковцева, Т. Тамбовкіна, Т. Тернових, Т. Цветкова, О. Цивкунова та ін. Питання організації самостійної роботи студентів висвітлені в працях Г. Рогової, Т. Сахарової, Є. Полат та ін. Проте, незважаючи на підвищення інтересу дослідників до цього питання, дискусійною залишається проблема розвитку навчальної автономії у сучасному освітньому середовищі.

Мета цієї статті полягає у розгляді явища навчальної автономії, її ролі в системі іншомовної освіти, а також аналізі сутності автономного навчання.

Завданням університетської освіти є досягнення усіма студентами результатів навчання, необхідних для їхньої майбутньої професійної діяльності. Згідно з професійними стандартами [11], розроблених в рамках європейського проекту "Тюнінг", загальні компетентності студента включають: 1) "виявлення особистої відповідальності і в значній мірі автономної ініціативи в складних і непередбачуваних ситуаціях, в професійних або еквівалентних контекстах, пов'язаної з освітою як широкою галуззю"; 2) "здатність критично ставитися до широких наслідків застосування знань"; 3) "здійснювати незалежні дослідження" і т. ін. Тобто розвиток автономії відбувається лише у третьому циклі навчання (аспірантурі), але в умовах сучасного переходу від традиційної освітньої парадигми, центром якої був учитель, до студентоцентричного навчального середовища, напрям розвитку якого мають визначати самі студенти, такі загальні компетентності вже повинні бути сформовані до початку другого циклу (магістратури), оскільки магістранти повинні мати усі необхідні навички та мотивацію виступати повноправними учасниками освітнього процесу, спрямовувати його на всіх рівнях, аби оволодіти професією на більш глибокому рівні.

Це вимагає поступового включення студентів у керування освітнім процесом ще у першому циклі, поступової передачі студентам відповідальності за успіх цього процесу з метою відпрацювання навичок кооперативного навчання [1]. З першого курсу студентам потрібно адаптуватися до самостійної навчальної роботи, для чого необхідна цілеспрямована педагогічна допомога науково-педагогічних працівників і уважне ставлення до студента [4].

Таким чином, навчальна автономія, що зазвичай тлумачиться як “здатність студента брати на себе відповідальність за своє навчання” [8, с. 3], може стати наріжним каменем саморозвитку особистості згідно із принципами безперервності, демократизації, гуманітаризації та пріоритетності освіти, які зумовлюють необхідність реформування іншомовної освіти в Україні [3].

Автономія передбачає “самостійне визначення індивідуальних цілей, незалежну навчальну діяльність, вибір та застосування ефективних стратегій навчання, відповідальність за результат, впевненість у власних здібностях, готовність приймати нестандартні рішення та самостійно долати перешкоди” [6].

Аби краще зрозуміти сутність поняття “навчальна автономія”, дослідники [10] пропонують проаналізувати потенційні компоненти та виміри навчальної автономії у процесі вивчення іноземних мов:

- здатність, тобто навички та знання, необхідні для вивчення мов;
- бажання, тобто намір опанувати мову або виконувати навчальні завдання;
- свобода, в якій мірі студентам “дозволено” контролювати своє навчання [10, с. 9].

Важливим компонентом автономії виступає самостійна робота студента, тобто самостійна діяльність студента, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі [5]. Студент має оволодіти методикою самостійної роботи під час занять, аби систематизувати і групувати одержані знання; уміти творчо осмислювати навчальний матеріал у процесі самостійної роботи, виокремлювати ключові питання, узагальнювати й логічно осмислювати послідовність та взаємозв'язок окремих компонентів знань.

Підсумуємо характеристики автономних студентів [12]:

- 1) ґрунтовне розуміння форм і стратегій навчання;
- 2) активне ставлення до конкретного навчального завдання;
- 3) бажання ризикувати;
- 4) навичка здогадки;
- 5) акуратність і прийнятність (напр., форми і змісту для мови);
- 6) здатність сприймати мову як окрему довідкову систему;
- 7) бажання критично оцінювати та відкидати невідповідні гіпотези і

правила;

8) толерантне ставлення до мови.

Самостійна робота, серед іншого з оволодіння діловою англійською мовою, трактується як “форма навчальної діяльності, яку організовує і контролює студент на основі зовнішнього опосередкованого управління викладачем з використанням спеціальних навчальних засобів, цілями якої є оволодіння діловою англійською мовою, а саме: англійською мовною комунікативною компетентністю у діловому усному та писемному спілкуванні, розвиток навичок, умінь і прагнення здійснювати самостійну навчально-пізнавальну діяльність” [2, с. 87].

У процесі впровадження автономії у навчальний процес викладачі можуть стикатися з наступними перепонами:

- недостатня кількість аудиторних годин в межах навчальної програми;
- недостатній досвід автономного навчання серед студентів;
- недостатня вмотивованість студентів;
- залежність студентів від викладача;
- обмежений зв'язок з іноземною мовою у позааудиторний час;
- зосередженість студентів на необхідності скласти іспити;
- брак відповідних ресурсів для викладачів та студентів;
- недостатня здатність студентів використовувати ресурси;
- обмежене знання іноземної мови серед студентів;
- необхідність працювати за встановленою навчальною програмою та матеріалами;
- брак автономії серед викладачів;
- невисокі очікування викладачів щодо перспективи успіху студентів [8, с. 19].

Тобто наявність попереднього досвіду роботи в автономному навчальному середовищі впливатиме на ефективність освітнього процесу так само, як загальне ставлення студентів до автономії у світлі традиційного прагнення отримати кінцевий результат (іспит, залік і т.ін.) без повноцінного уявлення про своє навчання.

Не менш важливим компонентом успішної автономії в освіті є здатність студентів оцінювати своє власне навчання, бути спроможними адекватно реагувати на свої успіхи та невдачі. Заходи щодо розвитку такої здатності мають впроваджуватися на етапі теоретичної підготовки до автономного навчального процесу. Самостійне оцінювання в процесі навчання допомагає студентам визначити свої потреби у додаткових поясненнях чи збільшенні практичних завдань. На цьому етапі важливу роль відіграє рефлексія, що сприяє розумінню того, чи правильну стратегію обрав студент і наскільки вона ефективна.

Здатність до саморефлексії на пряму впливає на здатність контролювати свій навчальний процес. Одним із засобів критичного моніторингу виступає портфоліо, де студенти відстежують свою роботу та її успішність. Необхідність звернення до рефлексії знову ж таки повинна

наголошуватися викладачем у формі бесід. Рефлексивна діяльність сприяє кращому розумінню себе як студента, свого стилю навчання, усвідомленню своїх недоліків та переваг, а також врахуванню індивідуальних особливостей у навчальному процесі.

Звісно, не існує єдиної думки щодо того, чи треба готувати студентів до навчальної автономії, чи ця здатність контролювати своє навчання якоюсь мірою вже притаманна кожній особистості. На нашу думку, ідеї вже існуючої здатності до навчальної автономії бракує глибокого обґрунтування, адже в автономному навчальному процесі ми маємо справу із складними соціально-психологічними явищами, що відрізняються не лише виконанням функції контролю, але й вихованням відповідальності за своє навчання, мотивацією до прийняття самостійних рішень, прогресивним розвитком особистості, самостійним вибором стратегії навчання, гнучкістю навчального процесу, усвідомленням мети свого навчання та баченням перспективи перед собою.

Кожне практичне чи лекційне заняття з іноземної мови повинно виходити за межі традиційних передач і засвоєння знань, фокусуючи увагу на вихованні інтересу до самостійної роботи з навчальним матеріалом, розвитку мотивації до автономності у навчанні. Упродовж усього освітнього процесу студенти мають засвоювати теоретичні підвалини автономної діяльності, чітко розуміти перспективи, які надає їм самостійна робота та регулярно отримувати різноманітні можливості працювати автономно.

Автономна навчальна діяльність, з одного боку, – це складний процес, що повинен бути досконало організований та ретельно продуманий викладачем, а, з другого, – вмотивоване рішення студентів відповідально ставитися до свого навчання у тісній співпраці з викладачем. Таким чином, в умовах автономії частка роботи викладача не зменшується, оскільки від нього залежить планування, контроль та забезпечення її результативності. Перед викладачем постає необхідність поширення ідей автономного навчання серед студентської молоді, шляхів досягнення самостійності в освіті.

Автономія у процесі вивчення іноземних мов має значні переваги, серед іншого, в отриманні нових знань, відкриваючи студентам доступ до іноземних джерел інформації. При цьому читацька діяльність студентів іноземною мовою стає однією з провідних форм автономної роботи.

Перспективою подальшої роботи у цьому напрямку може бути спроба проаналізувати зміст і сутність поняття “навчальна автономія” та його місце в системі інших понять.

Використана література:

1. *Базанова Е. М.* Развитие у студентов магистратуры умений самостоятельно изучать иностранный язык на базе мультимедийных технологий / Е. М. Базанова // Вестник МГЛУ. Вып. 12 (645). – С. 161-169.

2. Биконя О. П. Теоретичні питання культури, освіти та виховання / О. П. Биконя // Збірник наукових праць КНЛУ. Вип. 49. – 2014. – С. 86-90.
3. Державна національна програма “Освіта: Україна XXI століття”. – Київ : Райдуга, 1994. – С. 8-10.
4. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский. – Москва : Изд. центр “Академия”, 2001. – 192 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
6. Матиенко А. В. Роль учебной автономии в организации альтернативного тестирования по иностранному языку / А. В. Матиенко // Вестник ТГУ. – Вып. 7 (51). – С. 190-193.
7. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України від 02.06.93. // Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. – № 161. – [Ел. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/z1695-12>.
8. Borg S. Learner Autonomy: English Language Teachers' Beliefs & Practices / Simon Borg, Saleh Al-Busaidi. – ELT Research Paper 12-02. – 2012. – 45 p.
9. Holec H. Autonomie et apprentissage des langues etrangeres / Holec H. – Strasbourg: Council of Europe, 1979. – 60 p. (English translation published in 1981 as Autonomy in Foreign Language Learning. – Oxford: Pergamon.).
10. Huang J. Autonomy, Agency and Identity in Foreign and Second Language Education / Jing (Peter) Huang, Phil Benson. – 2013. – [El. resource]. – Mode of access: <https://doi.org/10.1515/cjal-2013-0002>
11. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education. – [El. resource]. – Mode of access: <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications/269-reference-points-for-the-design-and-delivery-of-degree-programmes-in-education.html> – P. 45-47.
12. Wenden A. L. Meta-cognitive knowledge and language learning / A. L. Wenden // Applied Linguistics. – № 19(4). – 1998. – P. 515-537.

References:

1. Bazanova Ye. M. Razvitiye u studentov magistratury umeniy samostoyatel'no izuchat' inostranny yazyk na baze mul'timediynykh tekhnologiy / Ye. M. Bazanova // Vestnik MGLU. Vyp. 12 (645). – S. 161-169.
2. Биконя О.П. Теоретичні питання культури, освіти та виховання / О.П. Биконя // Збірник наукових праць КНЛУ. Вип. 49. – 2014. – С. 86-90.
3. Державна національна програма “Освіта: Україна XXI століття”. – Київ : “Райдуга”, 1994. – С. 8-10.
4. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский. – Москва : Изд. центр “Академия”, 2001. – 192 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Кузьмінський А. І. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
6. Матиенко А. В. Роль учебной автономии в организации альтернативного тестирования по иностранному языку / А. В. Матиенко. – Вестник ТГУ. – Вып. 7 (51). – С. 190-193.
7. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України від 02.06.93 № 161 // Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі – [Електронні ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

ДУДОЛАДОВА О. В. Роль учебной автономии в процессе изучения иностранных языков.

Статья посвящена рассмотрению понятия автономии как особого конструкта в сфере изучения иностранного языка. Уточняется содержание понятия “учебная автономия”, которое конструируется с точки зрения процесса принятия самостоятельных решений обучаемым. Учебная автономия как отношение студента к изучаемому предмету позволяет

сформировать новый тип личности обучаемого, способной получать любые необходимые знания, принимать адекватные решения и направлять учебный процесс на любом уровне. Такой подход способствует достижению конечной цели иноязычного образования – формированию независимой мотивированной личности, которая может выступать полноправным участником широкого образовательного процесса, а также межкультурной коммуникации, проходящей в разнообразных социокультурных контекстах. Подчеркивается важность ответственного отношения студента к изучаемому предмету в процессе формирования коммуникативной компетентности, что в условиях обучения в течение жизни может выступать основой саморазвития личности.

Ключевые слова: автономия, автономное обучение, вуз, иноязычное образование, профессиональная компетентность, самостоятельная работа, учебная деятельность.

DUDOLADOVA O. V. The Place of Learner Autonomy in Foreign Language Teaching.

The article aims at considering autonomy as a specific construct within the framework of foreign language teaching. Learner autonomy may be defined as a student's attitude to the discipline studied, which will result in building a new kind of a learner's identity capable of acquiring any necessary knowledge, making relevant choices, thus forming a professional competence. This, in its turn, will secure the achievement of the ultimate aim of foreign language teaching, i.e. forming an independent and highly motivated full-fledged participant of a broad educational process and improve the average level of university graduates. With learners directing the process of education, learner autonomy can be viewed as a basis for self-development within the currently proclaimed framework of life-long learning. The notion of learner autonomy is constructed in terms of a decision-making process while a student's conscious and responsible attitude to the discipline taught is emphasized. However, autonomy should not be confused with self-instruction or less responsibility or attention on the part of a teacher.

Keywords: autonomy, autonomous learning, foreign language acquisition, institutions of higher education, individual work, learning activity, professional competence, responsibility.

УДК 355.232.22

Жембровский С. М.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРСУ ВИТРИМКИ ТА ВИЖИВАННЯ
НА ПОЛІ БОЮ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ**

У статті визначені особливості організації та впровадження в навчальний процес факультативного курсу витримки та виживання на полі бою для слухачів оперативно-тактичного рівня підготовки. Обґрунтовано та запропоновано мету, завдання, структуру, зміст та етапи його проведення з урахуванням принципу моделювання екстремальних умов службово-бойової діяльності на фоні підвищеного фізичного та психоемоційного навантаження. Узагальнено результати досліджень сучасного світового досвіду використання аналогічних курсів в арміях країн членів НАТО, можливостей та шляхів їх реалізації в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та системі бойового навчання Збройних Сил України.

Ключові слова: курс витримки та виживання, магістр військового управління, програма, спеціальна фізична підготовка.